

Det nytter å redusere prisen på rå melk.

Om råvareprisens betydning for forbrukerprisen på meieriprodukter

Norsk melkeråvare

03. November 2026

Ivar Pettersen, ALO-Analyse AS

Innhold

1. Bakgrunn, formål, data, metode og usikkerhet
2. Sammendrag
3. Prisutvikling for meierivarer på 2000-tallet
4. Sammenhengen mellom pris på rå melk og forbrukerpris på meieriprodukter
5. Konklusjon

1 Bakgrunn, formål, data, metode og usikkerhet.

- Målprismodellen for melk ble 1.11.2024 erstattet av volumprismodellen hvor markedsregulator fastsetter pris på rå melk (FOR-2024-10-31-2605, §2).
- Markedsregulator vedtok februar 2025 modell for fastsetting av PGE med vekting av fire faktorer, hvor internasjonale priser på rå melk levert fra bonde i Danmark, Tyskland og Sverige veier 15%,
- Som følge av internasjonal prisnedgang ble PGE satt ned med 2,3 prosent i juli 2026.
- Formålet med utredningen for Norsk melkeråvare er å fastslå om og i hvilken grad redusert PGE i juli har gitt redusert pris til forbrukere.
- Datagrunnlag: Analysen benytter
  - Prisindekser fra SSB, Budsjettnemnda for jordbruket og FAO, samt norsk valutakurs mot USD fra Norges Bank.
  - Tidsserie for målpris og PGE for norsk rå melk er dels hentet fra Norsk melkeråvare og fra offentlige dokumenter. Det er inkludert estimerte målprisendringer for 2002 og 2003 på basis av BFJs prisindekser.
  - Prisutjevningssatser for lettmelk i prisutjevningsordningen (PU-satser for Prisgruppe 2 (ikke smakstilsatte flytende melkeprodukter, dagligvaremarkedet). er hentet Norsk melkeråvare og supplert med data fra Landbruksdirektoratet.
  - Seriene for forbrukerpriser er justert for endringer i merverdiavgiften for matvarer.
- Bearbeiding av data
  - Det er gjort betydelig omarbeiding av prisindekser for å etablere en konsumprisindeks for meierivarer; SSBs konsumprisindeks for meierivarer og egg, er renset for egg, og tillagt smør som hos SSB hører under oljer og fett. Det er estimert vekter for smør og egg som er basert både på SSB forbrukerundersøkelser og tall for utvikling i mengde produsert av norske jordbruksvarer.
  - Kvartalstall for importpris for meierivarer og egg, er omarbeidet til månedsdata ved interpolering.
  - Tidsserier for forbrukerpriser er dels glattet, dvs. jeg har brukt 3 måneders gjennomsnittstall i stedet for indekstall for enkeltmåneder. Dette er gjort for å begrense innflytelsen av tilfeldige variasjoner fra måned til måned.
- Usikkerheten (neste side)

1 (fortsatt) Bakgrunn, formål, data, metode og usikkerhet:

Usikkerheten

- Noe usikkerhet i prisdataene.
  - Egg og smør er ekskludert / inkludert på basis av beregnede andeler av konsum i kroner ved data primært fra forbruksundersøkelser som kun foreligger for bestemte år.
  - Når det gjelder målpris/PGE er statistikken fra før ca. 2008 vanskelig tilgjengelig. Tidspunktene for endring er også varierende.
- Betydelig usikkerhet i tolkningen av resultatene:
  - Det er en lang og kompleks verdikjede fra levert rå melk til butikkhylle, og sammenhenger mellom pris på de to leddene er påvirket av en rekke forhold som det ikke er kontrollert for i analysen.
  - Alle korrelasjoner og forklaringsgrader kan skyldes underliggende forhold som gir en «illusjon» av årsakssammenheng mellom forbrukerpris og målpris/PGE.
  - Fremstillingen forsøker å få fram usikkerheten i tolkningen på de enkelte plansjene.

2 Sammendrag:

Redusert pris på rå melk – PGE - har dempet prisveksten for meierivarer mot forbruker

- Vurdert ut fra 2026 og 2025 isolert sett: Reduksjonen i PGE i juli 2026 har sannsynligvis dempet prisveksten mot forbruker.
  - Utviklingen i forbrukerprisene etter PGE-reduksjonen i juli har fluktuert.
  - Nettoeffekten synes pr september å være en liten prisnedgang mot forbruker. Kraftig forbrukerprisnedgang i august er dels motvirket av oppgang både i juli og september.
  - Pr. september er imidlertid prisøkningen for meierivarer 0.2 prosentpoeng lavere enn for matvarer samlet og differansen er større i 2026 enn foregående år.
  - For lettmelk er sammenhengen klarere, med en samlet nedgang i forbrukerpris pr september 2026 på 1,5 prosent.
- I det langsiktige perspektivet, finner vi både nær perfekt samvariasjon mellom pris på rå melk og forbrukerpris på meierivarer, og en positiv sammenheng mellom endringene i pris på rå melk og forbrukerpriser på månedsbasis.
  - Forbrukerpris for meierivarer samvarierer på lang sikt sterkt med målpris/PGE;
    siden 2000 fram til juli 2026 «forklarer» målpris/PGE ca. 95 prosent av utviklingen i beregnet forbrukerpris for meierivarer samlet og også for lettmelk, etter korreksjon av råvarepris for endring i prisutjevningssats.
  - Sammenhengen mellom prosentvis endring i målpris/PGE, og endring i konsumpris for meierivarer samme måned og over en til to måneder senere, er også positiv, med samvariasjonsgrad på 20 prosent samme måned, 25 prosent etter en måned og 31 prosent etter to måneder. Etter to måneder er sammenhengen slik at nær halvparten av den prosentvise endringen i pris på rå melk kan forventes å gjenfinnes i endring i forbrukerpris på meierivarer.
  - Sammenhengen mellom endringstall råvarepris og pris til forbruker er særlig sterk for lettmelk.
- Det er derfor grunnlag for å regne med at reduksjonen i PGE har redusert prisveksten på meierivarer mot forbruker i 2026. Konklusjonen har noe grunnlag i prisutviklingen i 2026, sammenlignet med 2025, men først og fremst i den langsiktige sammenhengen mellom endringer i råvarepris og forbrukerpris.
- De statistiske resultatene må brukes med forsiktighet siden samvariasjon ikke uten nærmere analyse, kan tolkes som årsaks-virkningssammenhenger,

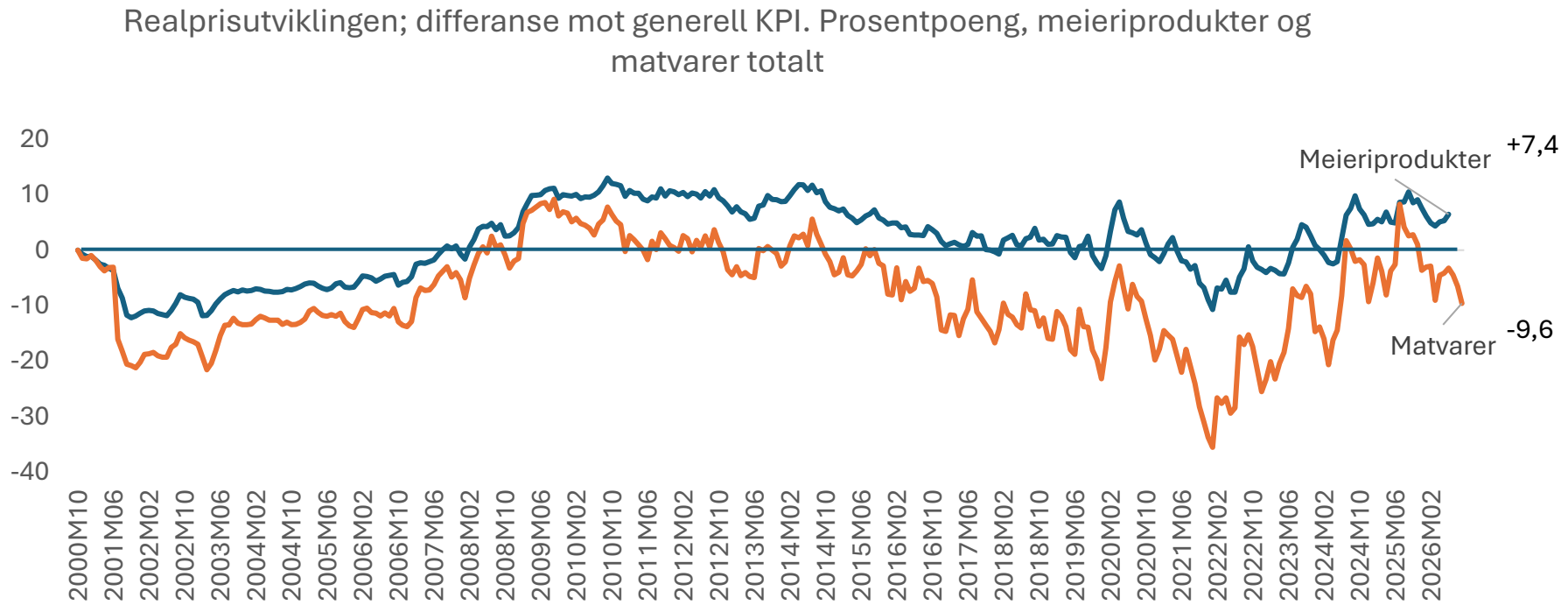
3 Prisutvikling for meierivarer på 2000-tallet

- Siden 2000 har meierivarer hatt svakt stigende realpriser, mens realpris for matvarer har sunket (s.7)
- Siste fem år har forbrukerpriser på meierivarer hatt lavere prisstigning enn matvarer samlet (s. 8)
- Stor variasjon mellom ulike meierivarer (s. 9)
- Importpriser for meierivarer (inkl. egg), har noe varierende grad av samvariasjon med FAOs globale indeks for melkevarer (dairy) (side 10).

Det langsiktige bildet fra 2000 til i dag viser en liten realprisnedgang for matvarer generelt, og liten realprisøkning for meierivarer.

Differanse mellom konsumprisindeks for meierivarer og matvarer generelt mot generell KPI. 2000-2026.9.
2000 = 0

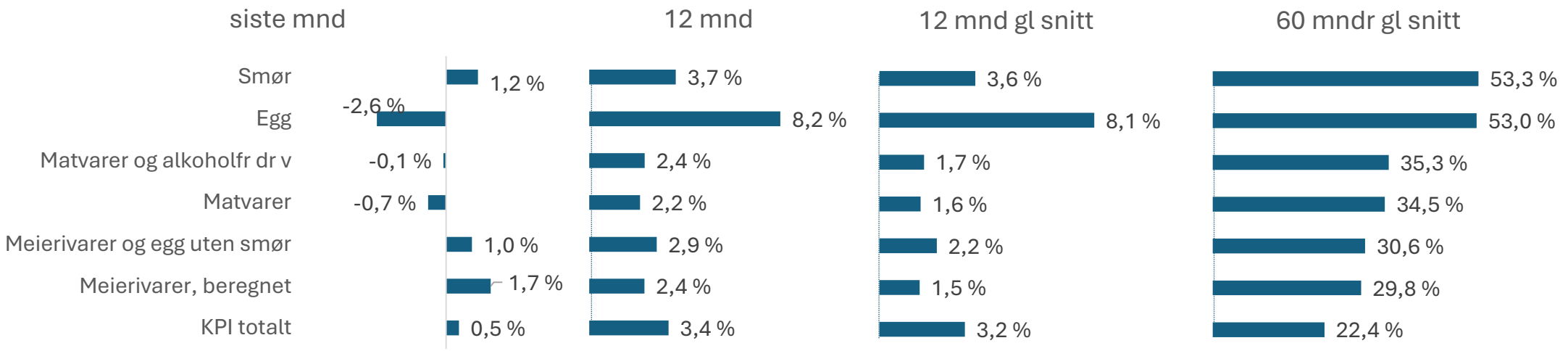
Sammenlignet med år 2000 har konsumprisen for meierivarer og matvarer generelt tidvis ligget over og under generell KPI. Fram mot 2022 var det realprisnedgang både for meierivarer og matvarer generelt, men med relativt høye priser for meierivarer.
Pr september 2026 er indeksen for meierivarer steget med vel syv prosentpoeng reelt, mens realprisen for matvarer er sunket med ca. 10 prosent, over en periode på nesten 26 år.

Siste fem år har meierivarer lavere prisstigning enn matvarer samlet.

Konsumprisindekser, endringer pr september 2026, med glidende gjennomsnittsberegning for 12 og 60 måneder[1].

Indeksene for meierivarer har steget noe mindre enn matvarer generelt på de snart 60 månedene siden invasjonen i Ukraina, henholdsvis 29,8 og 34,5 prosent. Pr juni var tallene 29,3 og 33,4 prosent, beregnet med glidende tre måneders gjennomsnitt av månedlige indekser. Indeksen for meierivarer med egg uten smør er påvirket av særlig sterk prisøkning på egg, men ekskluderer smør som også har sterk prisstigning (se side 9).
Det langsiktige bildet er ganske likt bildet for siste 12 måneder, og det er betydelig forskjell på prisstigning 12 måneder med og uten glidende gjennomsnitt.

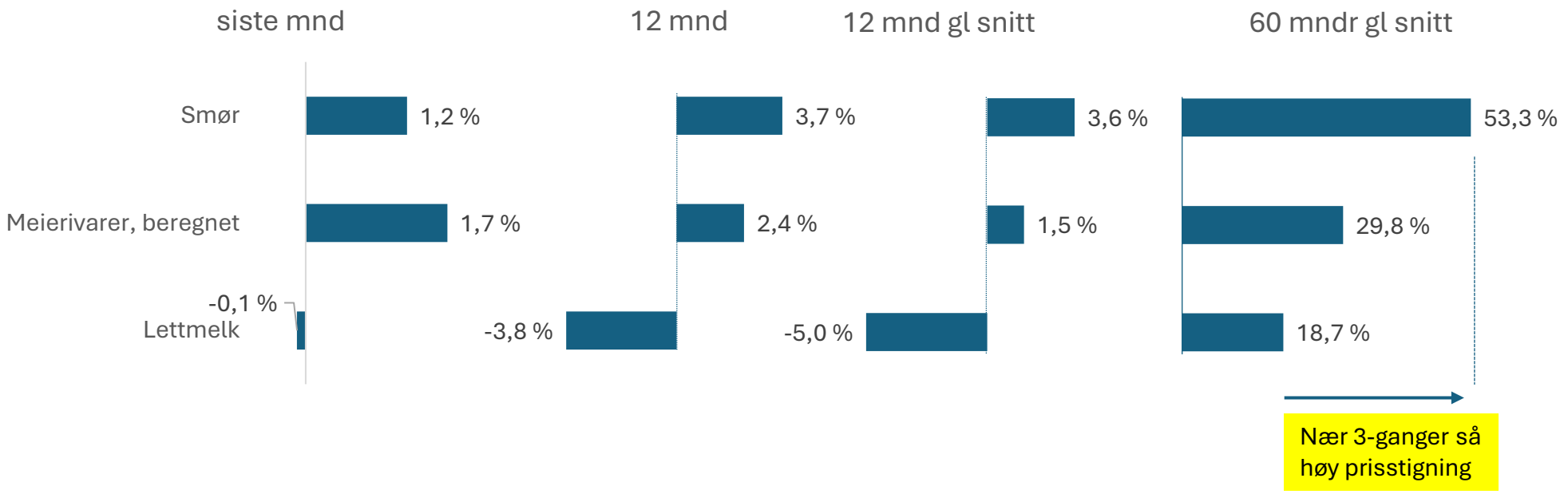

[1] Oversikten inkluderer egg og smør siden den offisielle prisindeksen for meierivarer samlet inkluderer egg og mangler smør. Meierivarer, beregnet, er estimert indeks for meierivarer uten egg, men inkl. smør.

Stor variasjon mellom meierivarer

Konsumprisindekser, endringer pr september 2026, med glidende gjennomsnittsberegning for 12 og 60 måneder

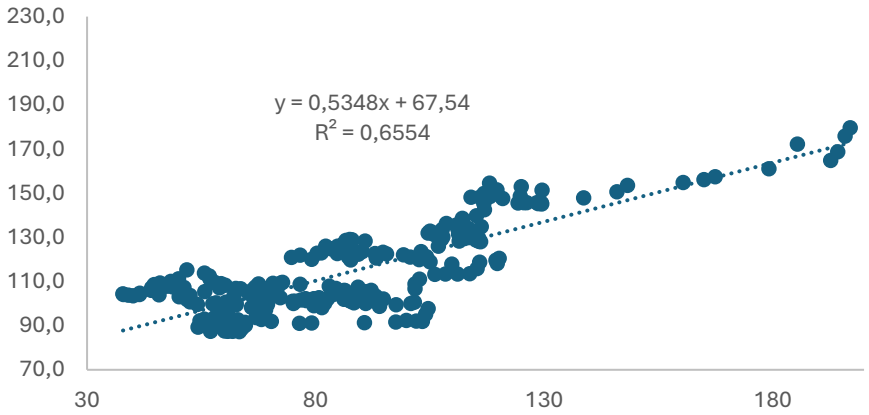
Prisstigningen for smør er på ett- og fem års sikt langt høyere enn for lettmelk. Forskjellen gjenspeiler både regulatoriske og markeds-relaterte faktorer. F.eks. er smør en del av biproduktordningen med spesielle prisordninger innenfor prisutjevningsordningen (PU) for melk. Lettmelk tilhører en av hovedgruppene i PU, den er avgiftsbelagt, men avgiftens realverdi har vært fallende over tid.
Indirekte skal prisutjevnende avgifter både for biprodukter og hovedprodukter gjenspeile underliggende markedsforhold i et, for smør og lettmelk, skjermet norsk marked.

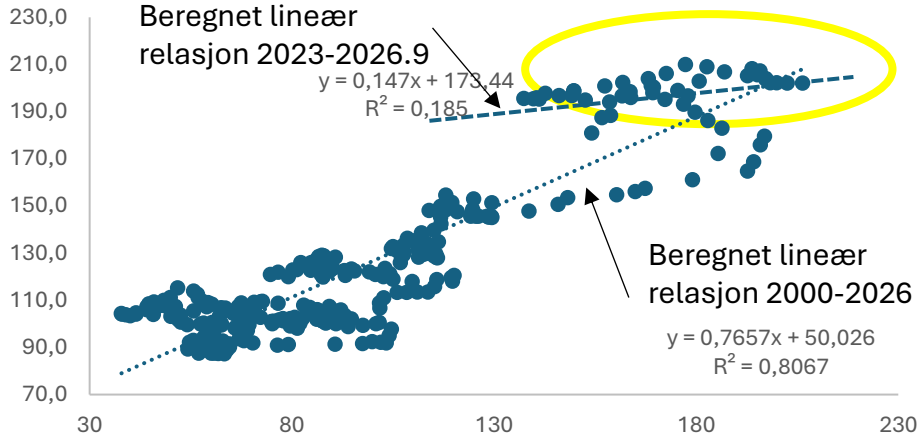
Sammenheng mellom importprisene, internasjonale priser generelt og norsk målpris/PGE.

FAO Dairy price indeks omregnet til norske kroner, norsk førstehåndspris for importmarkedet for meierivarer inkl. egg, samt norsk målpris / PGE.

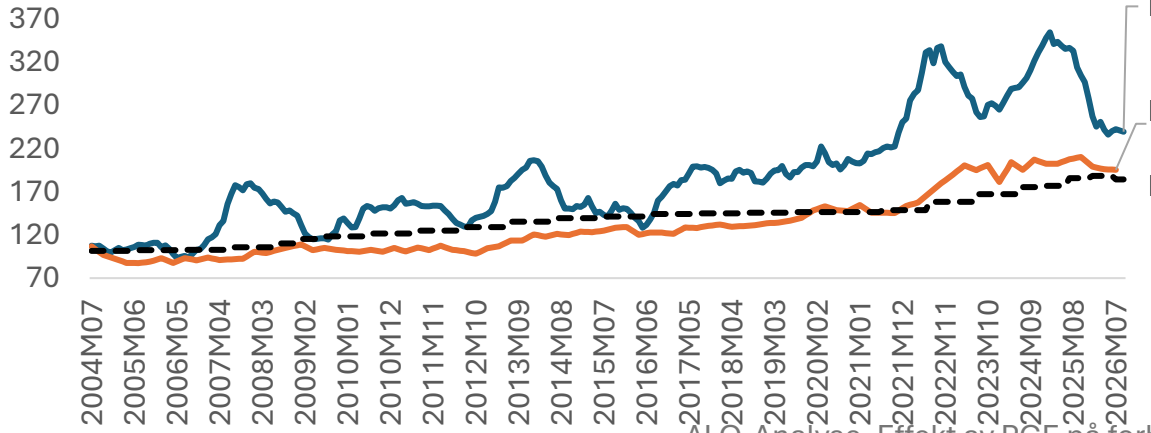
Impotprisindeks, meierivarer og egg mot FAO prisindeks melkeprodukter, 2000-2022

Importerte meierivarer og egg mot FAO-index; 2000-2026 3. kv

FAO global Dairy indeks sammenlignet med norsk importprisindeks og målpris/PGE

Endringer i prosent:	2000-2022	2023-2026.3
FAO-indeks	214 %	-23 %
Norsk importpris	83 %	7 %
Målpris/PGE	58 %	16 %

Fram til 2022 og invasjonen i Ukraina var det høy grad av samvariasjon mellom FAO global prisindeks for «dairy» og prisindeks for importerte meierivarer inkl. egg (øverst til venstre). Figuren til høyre viser observasjoner etter 2022 i gul innramming. Her er importpris nesten uavhengig av FAO-indeksen, mens nivået på importprisene har ligget vesentlig over trend i forhold til FAO-indeksen.

Sammenlignet med importpris for meierivarer inkl egg, ligger Norsk PGE nå på om lag samme relative nivå som i 2004, mens den fra 2023 og fram til det siste har ligget lavere (nederste graf). Grafen viser også forskjellen i grad av volatilitet i globale «Dairy»-priser og i norske importpriser for meierivarer og egg. Begge deler er beregnet i NOK.

Tabellen viser at over de siste år har målpris/PGE steget mer enn dobbelt så mye som importpris, mens råvarepris globalt har falt.

4 Sammenhengen mellom pris på rå melk og forbrukerpris på meieriprodukter

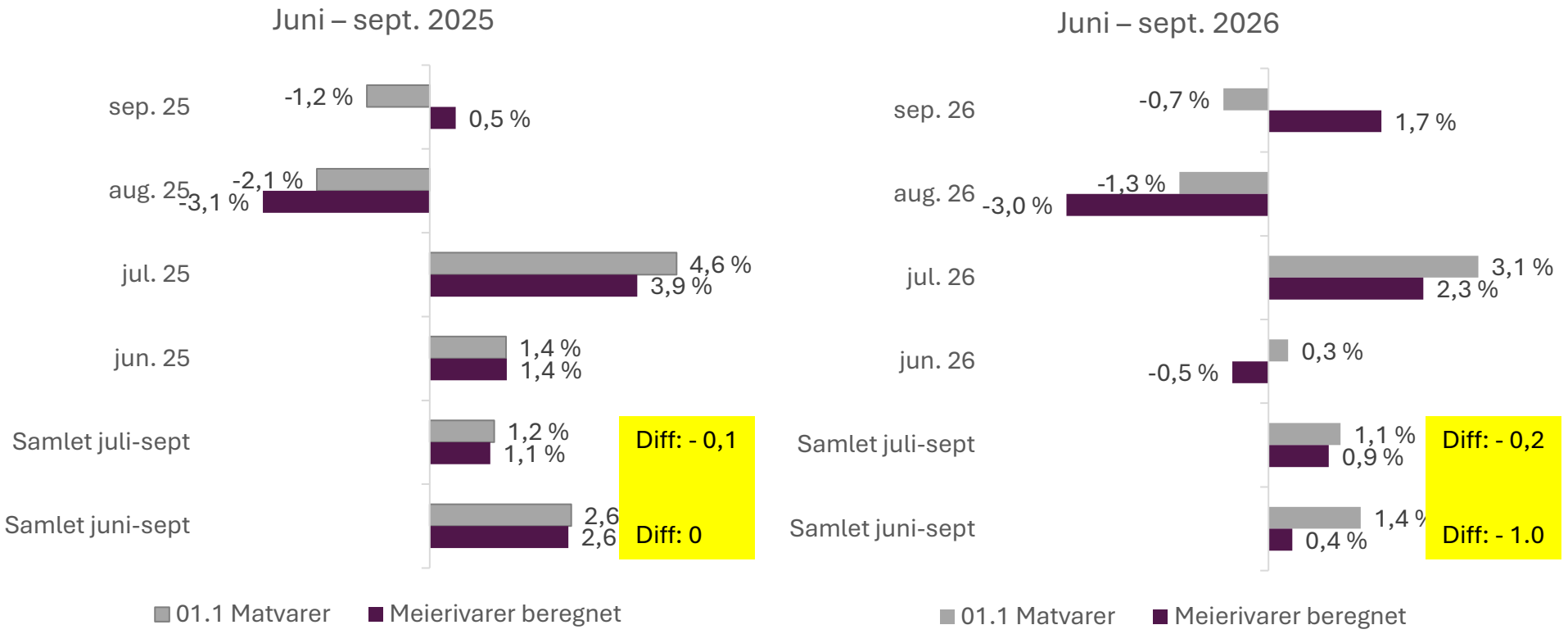
- Vurdert ut fra prisendringer måned for måned rundt endret PGE 2026 sammenlignet med 2025, gir en indikasjon på at redusert PGE juli 2026 har dempet prisveksten på meierivarer ut fra butikk (s.12-13)
- Prisendringene måned for måned er i sterkere grad i samsvar med forventning om prisdempende effekt for lettmelk (side 14)
- På lang sikt er det sterk samvariasjon mellom pris på primærledd og pris på meierivarer (s. 15-17)
- Holdepunkt for reell sammenheng mellom rå melk og forbrukerpris ved å se på måneder med endring og en til to måneder etter endring i målpris/PGE (s. 18-20)

Vurdert ut fra 2026 og 2025 isolert sett:
Reduksjonen i PGE i juli 2026 har sannsynligvis dempet prisveksten mot forbruker

Figurene på neste side viser endringer i forbrukerpriser for meierivarer og matvarer totalt i månedene juni til september i henholdsvis 2025 og 2026. Prisnedgangen på rå melk skjedde i juli 2026, mens det var økt pris på rå melk juli 2025. Begge årene er preget av den vanlige utviklingen med prisøkning i juli, etterfulgt av nedgang i august.
De viktigste forskjellene mellom 2025 og 2026 er en prisnedgang på 0,5% i juni 26, mens det var betydelig prisoppgang juni 2025. I juli 2026 var det relativt noe lavere relativ prisoppgang for meierivarer, sammenlignet med matvarer generelt, enn i juli 25. August 26 var det sterkere relativ prisnedgang for meierivarer enn i -25, men, september 26 fikk sterkere relativ prisoppgang for meierivarer sammenlignet med -25.
Samlet gir dette vesentlig lavere prisvekst for meierivarer både relativt og absolutt i -26 om vi ser juni til september under ett, altså antar at verdikjeden kan ha tatt noe prisreduksjon inntil en måned på forskudd. Ser vi kun på endringene juli til september, er fortsatt prisøkningen i 26 lavere enn i -25 både absolutt og relativt, men forskjellen er vesentlig mindre enn når vi inkluderer juni.
Vurdert ut fra sammenligning over fire måneder i -25 og 26, er det grunn til å anse at nedgangen i pris på rå melk har virket prisdempende, men sammenligningen av prisendringer kun for 2025 og 2026 gir ingen sterke indikasjoner.

Endringer i forbrukerpriser for meierivarer, måned for måned, juni til september.

Prosent 2025 og 2026

Mer grad av forventet samsvar mellom endring i forbrukerpris på lettmelk og pris på rå melk.

Lettmelk, endring i PGE justert for PU-sats, og forbrukerpris samme måned og to måneder senere.

Prosentvise prisendringer

Endring i pris på rå melk. År og måned	Målpris/PGE PU justert	Forbrukerpris en måned etter	Forbrukerpris tre måneder etter
2022M07	6,85 %	6,8 %	6,6 %
2023M07	4,15 %	3,3 %	2,8 %
2024M07	2,05 %	2,8 %	1,2 %
2025M07	4,81 %	4,3 %	2,7 %
2026M07	-2,10 %	0,5 %	-1,5 %

Tabellen viser prosentvise endringer i pris på rå melk justert for prisutjevningssats (Målpris/PGE) i juli for fem ulike år, med prosentvis endring i forbrukerpris for lettmelk samme måned og samlet etter tre måneder, dvs. i juli og fra juni til september.

Tabellen viser at fortegnet på konsumprisendringen pr september er det samme som for pris på rå melk, mens økningen i juli 2026 var vesentlig lavere enn i de foregående årene. Pr september finner vi betydelig nedgang i pris på lettmelk.

Det er god grunn til å regne med at prisnedgangen på rå melk har gitt nedgang i konsumprisen på lettmelk.

Konklusjonen styrkes ved å se på samvariasjon mellom pris på rå melk og forbrukerpris på lett melk over lengre tid (neste sider).

På lang sikt er det sterk, naturlig samvariasjon mellom pris på primærledd og pris for meierivarer i Norge.

Målpris/PGE for melkeråvare og forbrukerpris for meierivarer, 2000 til 2026.9

De siste tre sidene viste prisutvikling måned for måned rundt endringen i PGE 2026 for meierivarer samlet og for lettmelk.
På de neste sidene vises samvariasjon på lang sikt.

Side 16 viser den langsiktige utviklingen i indeks for målpris/PGE og forbrukerprisindeks for meierivarer, justert for endringer i mva for matvarer. Til tross for at kurvene følger hverandre, er det forskjell i samlet prisstigning fra 2000 til 2026. Prisstigningen på primærleddet er ca. 20 prosent lavere enn for forbrukerprisen justert for endringer i matmomsen.

Side 17 viser tilsvarende for lettmelk. Figurene viser høy grad av samvariasjon hvor variasjon i målpris/PGE statistisk fanger opp vel 95 prosent av variasjonen i forbrukerprisindeksen. De 95 prosentene måler imidlertid også her bare grad av samvariasjon. De underliggende årsakene til samvariasjonen kan ikke leses ut av statistikken.

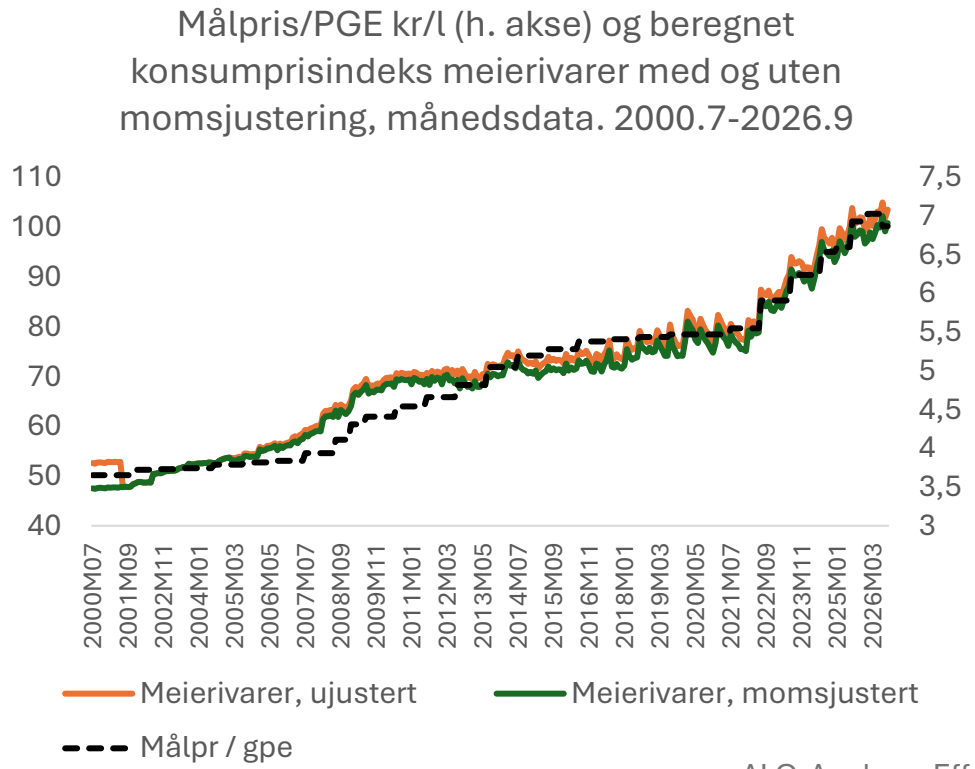
Det er derfor forskjell på å vise samvariasjon mellom priser på lang sikt, og sammenheng mellom endringer i priser for enkeltmåneder. Endringstall er sannsynligvis mindre påvirket av felles underliggende trender. Figurene på side 18 til 20 viser endring i pris på rå melk, for lettmelk justert med prisutjevningssats, mot endring i forbrukerpris samme måned og en til to måneder senere enn prisendringen på råvareleddet.

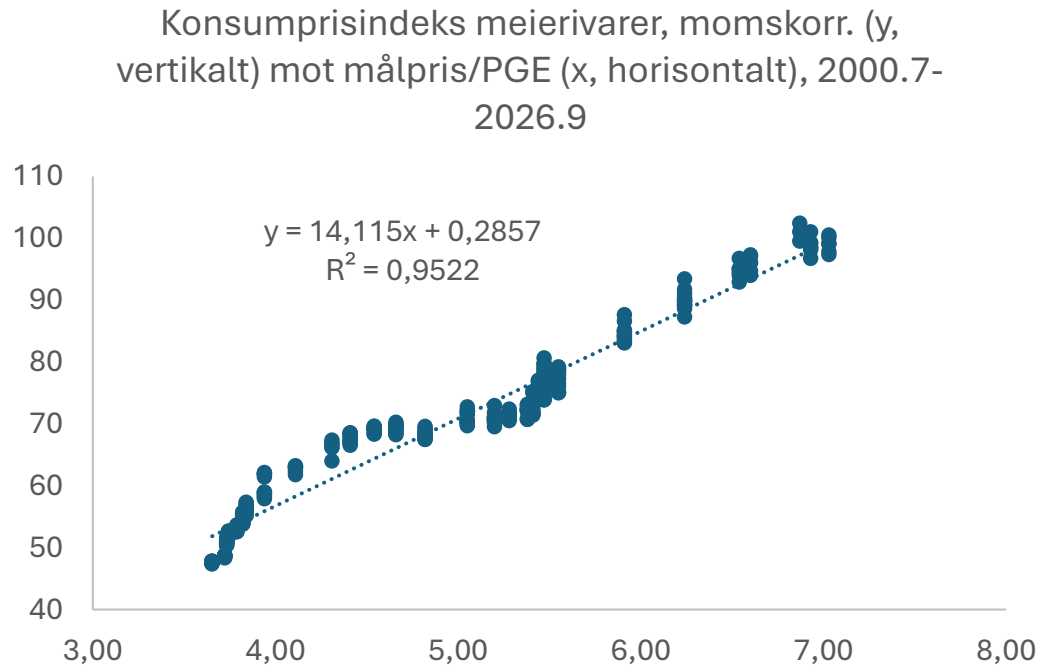
Vi finner en positiv sammenheng mellom endring i råvarepris og pris til forbruker både for meierivarer under ett og for lettmelk. Det gjør det sannsynlig at nedgang i PGE gir nedgang eller dempet prisoppgang for forbrukerne av meierivarer.

Samvariasjon mellom beregnet konsumprisindeks for meierivarer og PGE/målpris.

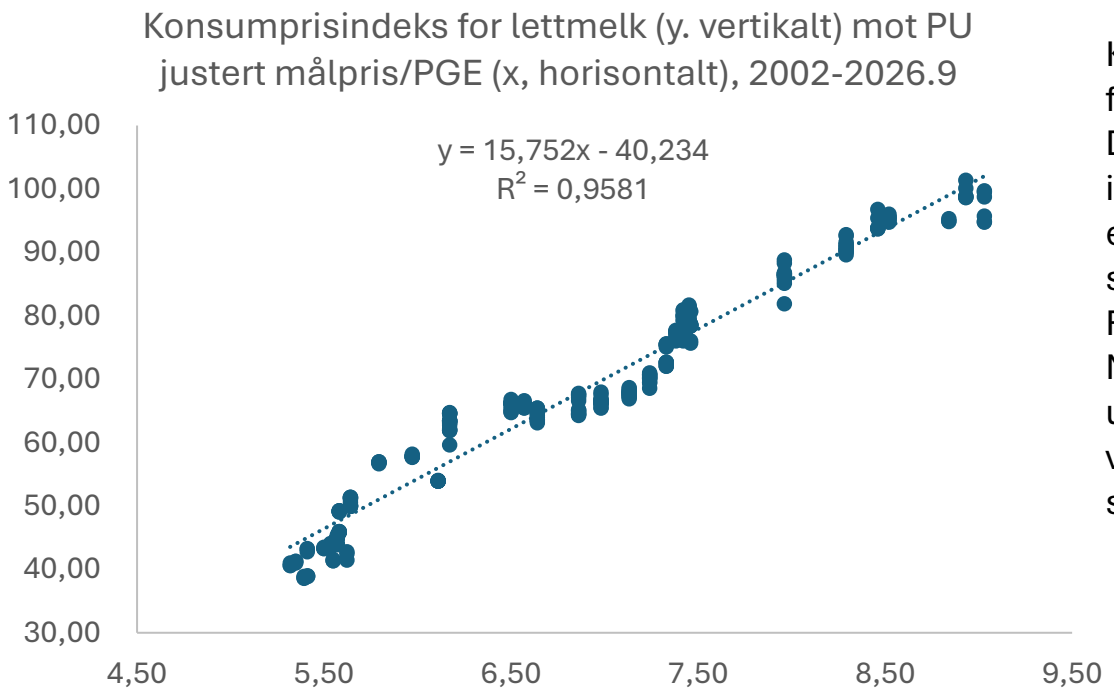
Månedsdata 2000.7-2026.9

Venstre figur viser konsumprisindeks og målpris/PGE pr måned. Noen år etter 2005 kommer relativt sterkere prisutslag på konsumprisindeksen enn målpris. For øvrig følger de ulike prisene hverandre ganske tett. Høyre figur viser også at konsumprisindeks (vertikalt) og målpris /PGE (horisontalt) har samvariert sterkt over tid. Variasjonen i målpris/PGE fanger opp ca. 95 prosent av variasjonen i beregnet konsumprisindeks for meierivarer (se R^2 i figuren).
R^2 er et mål på grad av samvariasjon, og tolkes ofte som forklaringsgrad. I dette tilfellet er det viktig at samvariasjonen i stor grad skyldes underliggende årsaker som både driver kostnader i industri og dagligvarehandel og utviklingen i målpris/PGE.

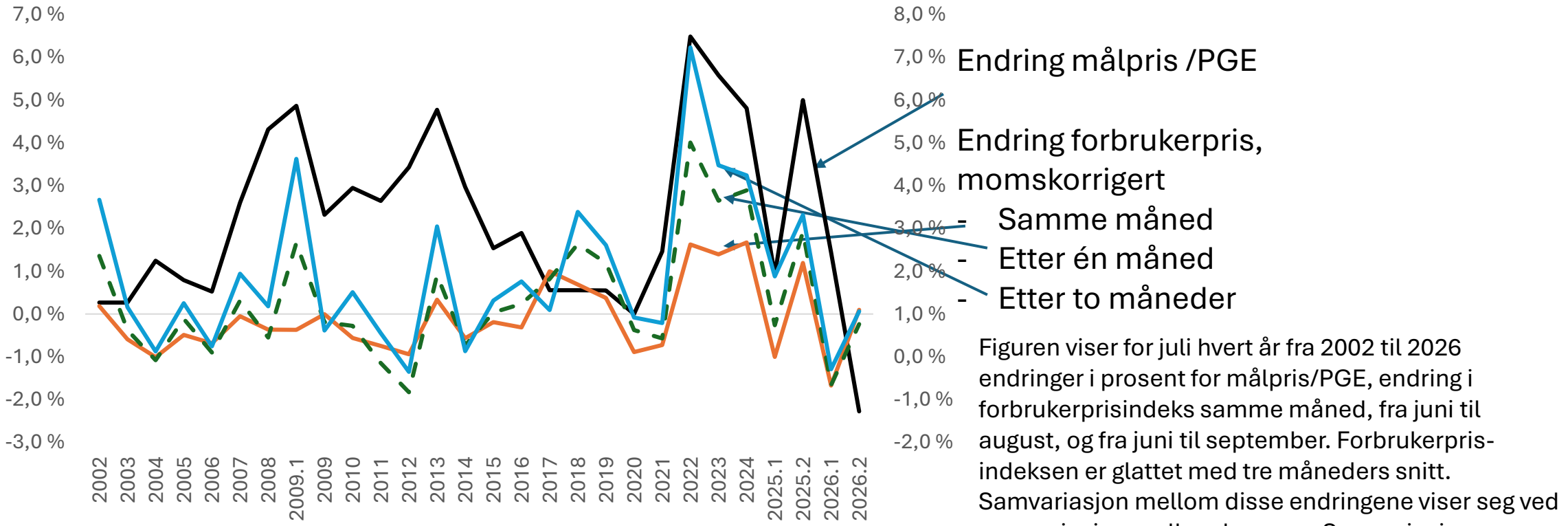
Spesielt nær sammenheng mellom råvarepris og konsumpris for lettmelk.

Konsumprisindeksen for lettmelk, momskorrigert, og målpris/PGE justert for PU-sats, samvarierer også nær fullstendig.
Den beregnede lineære sammenhengen mellom målpris/PGE, dvs. x i ligningen i figuren, og konsumprisindeks, lettmelk, y, indikerer en sammenheng hvor en krone økt målpris/PGE har falt sammen med 16 prosentpoeng økning i konsumprisindeksen for lettmelk. For meierivarer under ett var tilsvarende koeffisient 14 (plansje 14).
Merk at både konsumprisindeks og målpris/PGE er påvirket av felles underliggende faktorer eller trender, som gjør at slike tallserier i nominelle verdier normalt viser høy samvariasjon over tid. Se neste plansjer for samvariasjon mellom endringstall.

Sikrere holdepunkt for reell sammenheng ved å se på måneder ved og etter endring i målpris/PGE

Endringer i målpris/PGE og momskorrigert, glattet forbrukerprisindeks samme måned og i løpet av inntil to måneder senere.

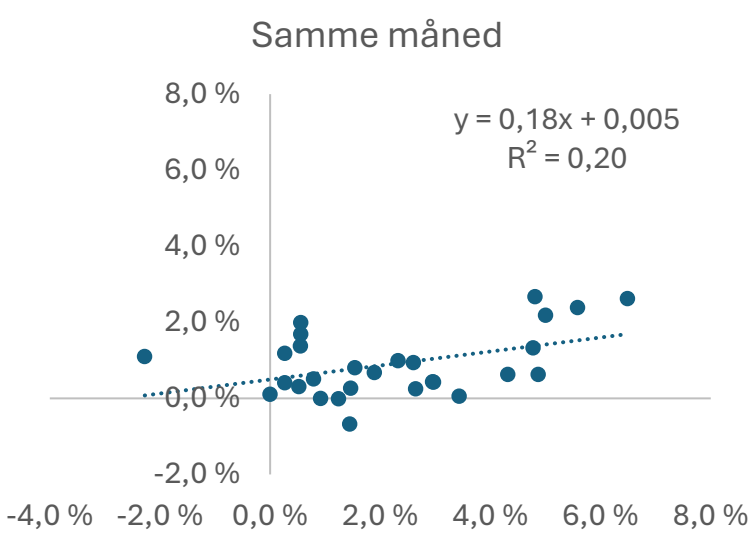

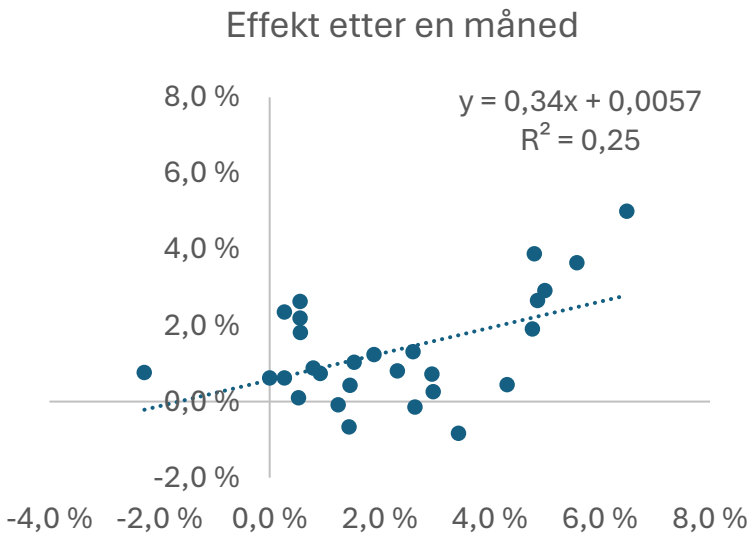
Figuren viser for juli hvert år fra 2002 til 2026 endringer i prosent for målpris/PGE, endring i forbrukerprisindeks samme måned, fra juni til august, og fra juni til september. Forbrukerpris-indeksen er glattet med tre måneders snitt. Samvariasjon mellom disse endringene viser seg ved samvariasjon mellom kurvene. Samvariasjonen måles klarere på de neste sidene.

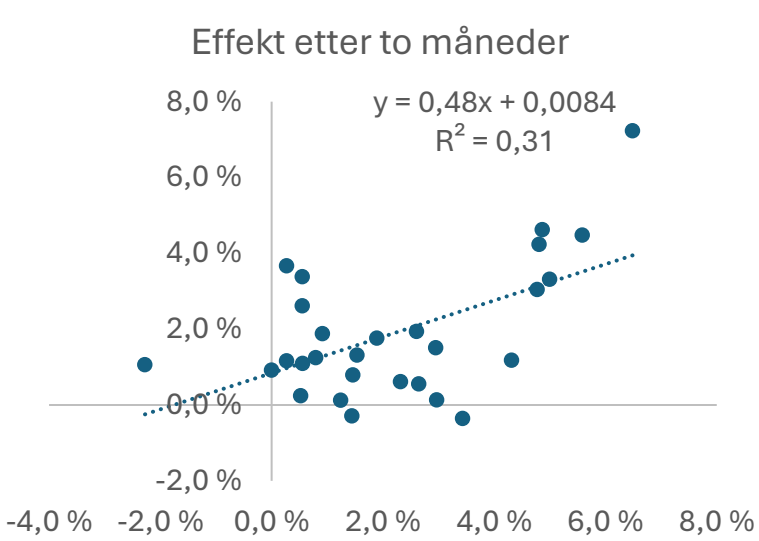
Forklaringsgrad og effekt styrkes over tid.

Samvariasjon mellom endring i målpris/PGE og forbrukerpris på meierivarer med ulike tidsperspektiver; Sammenheng mellom endringer i prosent, 2002-2026.7; effekt på forbrukerprisindeks samme måned, en måned senere og to måneder senere. Glattede konsumprisindekser, tre-måneders gjennomsnitt.

Figurene indikerer at effekten av endring i målpris /PGE styrkes over tid. De beregnede koeffisientene som er vist i figurene kan tolkes slik at effekten på konsumprisindeksen mer enn dobles fra samme måned til to måneder senere. Dvs. en fem prosent endring i målpris/PGE i en måned kan forventes å opptre samtidig med 2,5 prosent endring i konsumprisindeks over de to følgende månedene. Effekten kan være påvirket av tre måneders glatting av prisdata, men også av felles underliggende drivkrefter for begge priser.

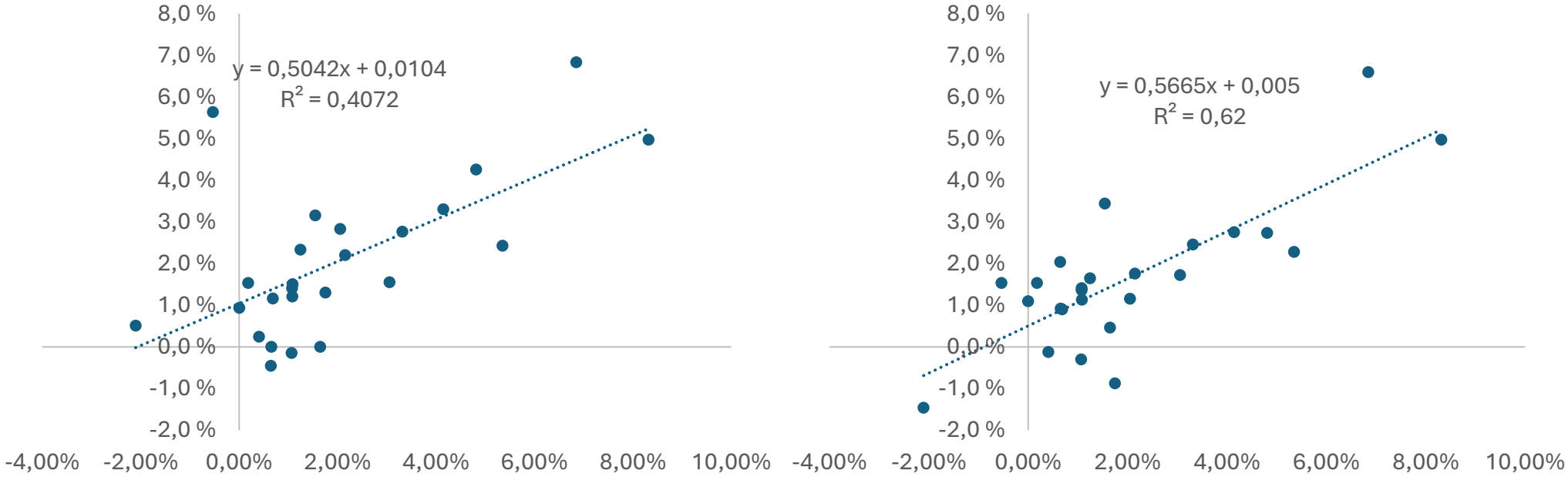

Prisen på lettmelk endres med pris på melkeråvare.

Analyse av sammenheng mellom endring målpris/PGE justert for PU-sats og momskorrigert forbrukerpris på lettmelk

Prosentvis endring i konsumprisindeks for lettmelk i samme måned og over to måneder senere, mot prosentvis endring i PU-justert målpris/PGE. Oktober 2003 – September 2026

Analysen av samvariasjon mellom endringstall for konsumpris lettmelk mot målpris/PGE viser vesentlig høyere grad av samvariasjon og sterkere prisindekseffekt enn for meierivarer samlet (plansje 8 og 9).

Resultatene kan tyde på at nær 60 % av den prosentvise endringen i målpris/PGE i juli kan gjenfinnes i den prosentvise endringen i forbrukerpris på lettmelk fra juni til september. Det meste av effekten er tatt ut samme måned som endringen i målpris/PGE.

Det gjelder samme forbehold om muligheten for feiltolkninger her som i analysen foran.

5 Konklusjon

- I utgangspunktet er det solid grunn til å forvente at endring i pris på rå melk, alt annet like, gir endring i pris til forbruker med samme fortegn. Grunnen er at kostnader påvirker priser hos alle aktører, uansett grad av markedsmakt. I verdikjeden for norsk jordbruksvarer utgjør antagelig kostnadene grovt anslått rundt 95 prosent av pris til forbruker[1].
- Det er imidlertid mange tilfeldige variasjoner i prising gjennom verdikjeden måned for måned, mange ulike varekategorier som samlet er gjenstand for helhetlig prisdannelse, og forutsetningen om «alt annet like» holder sjelden i virkeligheten. Mange prisdrivende faktorer, ikke bare innkjøpspriser, endrer seg samtidig.
- I denne analysen har jeg brukt flere metoder for å forsøke å dokumentere at den forventede sammenhengen gjør seg gjeldende. De ulike metodene gir sammenfallende indisier på at en endring i pris på rå melk gir endring i pris til forbruker med samme fortegn.
- Dette underbygger ideen om at prisendringer på rå melk påvirker konkurranseevnen for meieriprodukter basert på norsk melkeråvare.

[1]Anslaget på 95 prosent kostnader er basert på anslag for marginer i dagligvarehandelen, indikasjoner på marginer i matindustrien, og en antagelse om at det ikke kan påvises superprofitt i norsk jordbruk. Netto resultatmarginer utgjør mer enn fem prosent, men det må tas hensyn til at en betydelig del av kapitalavkastningen i private foretak i realiteten representerer kapitalens alternativkostnad og ikke superprofitt.